

Krysař

Viktor Dyk

Analýza uměleckého díla

Zasazení výňatku do kontextu díla

- V Hammelnu se přemnožily krysy, proto radní povolali Krysaře. Ten měl tajemnou píšťalu, pomocí které odváděl krysy do řeky. Při příchodu do města se seznámí s Agnes a zamiluje se do ní, tím pádem se stává zranitelnější. Také Agnes se do Krysaře zamiluje, ale je zasnoubená s Kristiánem – myslela, že ho miluje, protože dosud nepoznala lásku. Jednomu o druhém však nedokázala říct. O něco později navíc s Kristiánem otěhotní.
Nad městem se tyčí vrch Koppel, na kterém je propast, jež vede do Sedmihradska. A právě pověst o této zemi se zde odedávna vyprávěla. Je to symbol brány do lepšího světa, v němž není bolest, utrpení, neštěstí. Krysař vyžene z města všechny krysy a žádá po konšelích odměnu, která byla smluvena na sto rubášů. Konšelé mu je však odmítají dát – prý nemůže prokázat identitu. Krysař se jim chce pomstít, nakonec se ale rozhodne město kvůli Agnes ušetřit.
Agnes poví krysaři o dítěti a pošle ho pryč. Sama odchází na horu Koppel. Její matka z toho zešílí. Od ní se také krysař dozví o osudu Agnes a rozhodne se, že se městu pomstí za to, že zabili jeho milovanou. Začne hrát na svoji píšťalu – ale ne tak jako dřív, jemně, nyní hraje plným dechem, proto jde za ním celé město. Vede je do propasti. Ve městě zůstane pouze Sepp Joergen. Vydá se za krysařem až další den, ale jde kolem domu, ve kterém slyší plakat dítě. Vezme ho a jde hledat ženu, která by mu dala napít.

Téma a motiv

- Téma: Základní lidské hodnoty, příběh práce krysaře
- Motiv: Povrchnost, nelidskost, přetvářka, milostné motivy, lidská odlišnost, hamižnost, honba za vlastním prospěchem

Časoprostor

- Hammeln poblíž Hannoveru v Německu, původní pověst se datuje do 13. století. V díle se neobjevuje ani náznak časového vymezení děje.

Kompoziční výstavba

- Děj je vyprávěn chronologicky.
- Členěn na 26 kratších kapitol (číslované římskými číslicemi)
- Retrospektivní – když krysař vzpomíná na hezké chvíle s Agnes
- Realismu s prvky romantismu, symbolismu a dekadence
- Vložená báseň o sedmihradské zemi (zpívá Agnes s její matkou)

Literární forma, druh a žánr

- Druh: Epika
  - Žánr: Novela (odehrává se v krátkém časovém úseku)
-

Vypravěč / lyrický subjekt

- Vypravěč: vševědoucí – vystupuje v er-formě, sleduje a rozebírá jednání všech postav, vidí do jejich nitra, stojí nad příběhem.

Postavy

- **Krysař** – ústřední postava, nevázaný tulák, symbol tajuplnosti, romantický hrdina = stojí na okraji lidské společnosti, chová se k ní nenávisť, lidé se ho bojí, jsou rádi, když přijde do města, ale ještě radši jsou, když odchází. Symbolická kladná postava, která vyčistí město od krys (krys jako takových i od lidí, kteří se jako krysy chovají). Miluje Agnes a s ní získává smysl života, nedává najevo city, nesnese nespravedlnost. Je rozumný, nenechá se ošidit ani přemluvit, aby upsal duši ďáblu. Když se od Agnes dozví, že čeká dítě, ztrácí smysl života, převládá v něm zloba a zoufalství, chce odpustit, ale Agnes spáchá sebevraždu. Zná moc své píšťaly, nikdy ji nechce zneužít, ale poté, co přichází o Agnes, vede lidi do propasti, zbavuje se píšťaly a sám končí život (Odchází za Agnes do země sedmihradské).
- **Agnes** – milující kladná postava krásná a něžná dívka, která žije s matkou, v duši stále dítě (nechá si matkou vyprávět pohádky), má milence a snoubence Kristiána (z rozumu – dokáže jí materiálně zabezpečit), ale zamiluje se do krysaře. Když čeká Kristiánovo dítě, zjišťuje, že miluje krysaře, dítě nechce a žádá krysaře, aby jí zabil. Problém řeší sebevraždou = skočí do propasti (do země sedmihradské).
- **Dlouhý Kristián** – posměváček, maloměšťák, syn počestných rodičů, zaměstnan v obchodě strýce Ondřeje, zajímá se o majetek, touží po spokojeném životě. Netuší o krysaři jako o milenci Agnes. Život končí v propasti jako všichni ostatní.
- **Sepp Joergen** – kladná postava, urostlý mladý rybář, trpělivý, hodný a odevzdaný, má dobré srdce. Posmívají se mu, mají ho za blázna, protože je nechápavý, události dne mu docházejí až další den. Na jediného nepůsobí tóny krysařovy píšťaly, podmaňují si ho až na druhý den, kdy začíná chápat, co se stalo. Cestou na horu nalézá plačící dítě, chce ho vzít s sebou do země sedmihradské, ale dětský pláč ho osvobozuje od lákavých tónů a zachraňuje ho. Odchází najít ženu, která by dítěti dala napít.
- **Truhlář Gottlieb Frosch a krejčí Bonifác Strumm** – zkažení zákešní lidé, kteří neumí dodržet svoje sliby, záleží jim pouze na penězích, majetku a vlastním prospěchu. Nabídl mu částku 100 rýnských, což se jim za vyhnání krys zdá dost. Nabízejí mu své zboží jako náhradu za každou polovinu odměny. Mají špatné svědomí (zlé sny = 1000 postelí se změně v 1000 rakví, 1000 nádherných šatů v 1000 rubášů). Symbolizují úpadek celé společnosti, končí tragicky jako ostatní obyvatelé města.

Vyprávěcí způsoby

- Vyprávěcí popisný stylů, charakterizační i úvahový (prostřednictvím hlavní postavy), monology a stručné dialogy, řeč postav je přímá.

Typy promluv

- Spisovný jazyk, přímá řeč postav, monology (krysařovy myšlenky a vzpomínky na Agnes) a dialogy, řečnické otázky.
-

Jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku

- Spisovný jazyk, německá jména postav, jednoduché a kratší věty a souvětí, minimum uměleckých jazykových prostředků, archaismy, slova neutrální, ale i zabarvená, tázací věty (komunikace se čtenářem)
- Přívlastek postupně rozvíjející – *krásným hansovním městem*
- Zeměpisné názvy – *Hammeln, Koppel*
- Archaismus – *pot se řine*
- 3. stupeň, epiteton – *nejsmutnější les*
- Archaismus – *les pozbyde*
- Archaismus – *jinoch*
- Inverze – *stoupat je nutno*
- Personifikace, Archaismus – *balvany zbloudily*
- 2.os., rozkazovací způsob – *usadte, pohleďte, vyhřívejte, užívejte*
- Několikanásobný přísudek jmenný se sponou – *propast je chladná a hluboká*
- Zájmena záporná – *nikdo, nic*
- Složenina vlastní – *sedmihradská země*

Tropy a figury a jejich funkce ve výňatku

- Tropy:
    - Metafora – *četla v jeho myšlenkách a v jeho srdci. A také on hledal bránu.*
    - Hyperbola – *rozezpívalo se tisíce ptáků*
    - Epiteta – *důvěrný úsměv, rozepjatá náruč*
  - Figury:
    - Řečnické otázky – *O čem asi snila? O loutce, o dětských hrách, o motýlech, kteří ulétají?*
    - Epizeuxis – *rychleji, rychleji / pískal a pískal*
    - Aliterace – *smála se strašným svým smíchem.*
    - Anafora – *Oh, země sedmihradská!*
    - Personifikace – *v jeho vzpomínce ožil nedávný den*
    - Gradace
    - Věty zvolací – *Agnes! Agnes!*
    - Paradox – *z vítězí bláznovství nad rozumem*
    - Eufemismus – *Tak odešel krysař*
-

Kontext autorovy tvorby

- Přelom 19. a 20. století
- Viktor Dyk (31.prosince 1877 Pšovka u Mělníka – 14.května 1931 Lopud, Chorvatsko)
  - Významný český básník, prozaik, dramatik, publicista a nacionalistický politik, v mládí jeden z představitelů tzv. generace anarchistických buřičů, později nacionalisticky orientovaný autor.
  - Navštěvoval gymnázium v Žitné ulici v Praze, kde byl jedním z jeho učitelů Alois Jirásek

- Poté dokončil Právnickou fakultu Karlovy Univerzity
- Po celý život působil jako novinář a spisovatel
- Od roku 1907 až do své smrti se podílel na redigování časopisu Lumír
- Za první světové války se podílel na protirakouském odboji a byl vězněn kvůli své literární činnosti (1916-1917) ve Vídni
- Od roku 1918 byl redaktorem Národních listů
- Patřil mezi nejvýraznější prvorepublikové odpůrce tzn. Hradní politiky, a především jejich tvůrců T. G. Masaryka a Edvarda Beneše
- Byl vášnivým a uznávaným šachistou, členem Českého spolku šachovního antimilitarista
- Jeho díla zpravidla obsahují jasnou pointu, využíval paradoxy
- Sbírky jsou spojovány s tvorbou skupiny soustředěné kolem časopisu Moderní revue
- Zemřel na srdeční mrtvici při koupání v Jaderském moři na chorvatském ostrově Lopud
- Politická lyrika – *Buřiči, Satiry a sarkasmy, Pohádky z naší vesnice*
- Skladba – *Milá sedmi loupežníků*
- Válečná básnická tetralogie – *Lehké a těžké kroky, Anebo, Okno, Poslední rok*
- *Drama zmoudření dona Quijota* – symbolistická hr, hrdina ztrácí iluze = umírá

Literární / obecně kulturní kontext

- Česká literatura na přelomu 19. a 20. století, anarchističtí buřiči
  - Tendence překonat individualismus, sblížit literaturu se životem, vliv anarchismu (úsilí o neomezenou svobodu člověka, odmítnutí autoritu státu)
  - Odpor k společnosti, pesimismus -> buřičství -> skupina tzv. anarchistických buřičů – dočasné spojení s negací soudobé společnosti
  - Generace mladých spisovatelů z počátku 20. století.
- Rysy:
  - Návaznost na generaci 90. let 19. století – Českou modernu
  - Přirozenější, hovorovější, jasnější jazyk
  - Společné rysy buřičů – přibližně stejný věk, bohémský život, tíhnutí k anarchismu
  - I přes odpor vůči společnosti příklon k životu, vitalitě – „básníci života a vzdoru“
    - Někdy k nim bývá řazen Petr Bezruč
    - František Gellner, Fráňa Šrámek, Karel Toman, Viktor Dyk, Stanislav Kostka Neumann
- Další směry na přelomu století:
  - Antimilitarismus (hnutí odmítající válku)
  - Civilismus (oslava moderní techniky a civilizace)
  - Vitalismus (oslava života, přírody, citové a smyslové prožitky)
- **František Gellner (1881-1914)**
  - Žil bohémsky, získal místo redaktora v Lidových novinách – polepšil se
  - Výborný kreslíř
  - Narukoval, prohlášen za nezvěstného
  - Snaha šokovat poklidné měšťany, pocity zbytečnosti
  - Často používá vulgarismy, pouliční popěvky, pravidelný verš
  - Dílo:

- *Po nás ať přijde potopa*
- *Radosti života*
- *Nové verše*
- **Karel Toman (1877-1946)**
  - Největší cestovatel z buřičů: Vídeň, Berlín, Paříž, Holandsko, Anglie – navštěvoval anarchistické skupiny
  - Redaktor Národní listů
  - Nej osobnější poezie, silně subjektivní verše, často motiv tuláka
  - Sbírký:
    - *Pohádky krve*
    - *Sluneční hodiny*
    - *Měsíce*
    - *Stoletý kalendář*
- **Franta Šrámek (1877-1952)**
  - Narozen v Sobotce (Český ráj), Písek – zde studoval
  - Zpočátku anarchista, v roce 1915 vězněn
  - Po válce žil samotářsky v Sobotce a v Praze
  - Psal poezii, prózu i drama ve stylu impresionismu – smyslem bylo zachytit prchavost okamžiku, nese také rysy vitalismu – okouzlení životem a přírodou
  - V počáteční tvorbě je antimilitaristou
  - Častým tématem je mladá generace: zrání, boj s rodiči, psychický vývoj
  - Výborný autor milostné a přírodní lyriky, schopnost vyvolávat pocity lásky, milostné prožitky
  - Sbírký:
    - *Života bído*
    - *Přec tě mám rád*
    - *Modrý rudý*
    - *Splav – impresionistická lyrika*
    - *Stříbrný vítr, Tělo, Past – romány*
    - *Měsíc nad řekou, Léto – dramata*
- **Stanislav Kostka Neumann (1875-1947)**
  - Otec mu zemřel v dětství, vychováván matkou a tetami, po nich zdědil vilu
  - Od mládí zájem o politiku, r. 1897 založil vlastní časopis *Nový kult* – nejvýznamnější teoretická, politická a kulturní revue českého anarchismu.
  - r. 1894 odsouzen za velezradu a aktivity spojené s rozkládáním monarchie, zvolil si samovazbu *Nemesis bonorum custos* (= Spravedlnost, ochránkyně dobrých)
  - od r.1905 žil na Moravě – Brno, Bílovice nad Svitavou -> opojení s přírodou
  - Jedna z nejkrásnějších sbírek české přírodní lyriky, koncipovány jako běh roku od září do dalšího podzimu – *Kniha lesů, vod a strání*
  - Sbírký z přelomu století:
    - *Jsem apoštol nového žití*
    - *Apostrofy hrdé a vášnivé*
    - *Satanova sláva mezi námi*

- Sen o zástupu zoufajících
- Symbolismus, dekadentní nálady, projevy satanismu, kult zla a revolty